

13. О внесении изменений и дополнений в Кодекс об административных правонарушениях Российской Федерации: Федеральный закон от 27.07.2010 года №239 – ФЗ // Собрание законов Российской Федерации. – 2010. – № 31. – Ст. 4208.
14. Кирин А.В. Административно-деликтное право: (теория и законодательные основы): монография / Кирин А.В. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 464 с.
15. Гаврилова Л.В. Административно-деликтное законодательство Федеративной Республики Германии: становление, развитие и современное состояние: автореф. дисс. на соиск. науч. степени к.ю.н.: спец. 12.00.14 «Административное право; финансовое право; информационное право» / Л.В. Гаврилова; Тюменский государственный университет. – Тюмень, 2003. – 21 с.

УДК 347.12: 001.891.5

ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Лескіна І.Є., здобувач

Запорізький національний університет

У статті досліджено становлення поняття гендерної рівності у правовій доктрині, проаналізовано підходи та концепції визначення згаданого поняття, вироблені зарубіжними та українськими вченими, висвітлено сучасний стан наукових досліджень з гендерної тематики, запропоновано власну дефініцію поняття.

Ключові слова: гендер, стаття, підхід, концепція, принцип рівності, гендерна рівність.

Лескіна И.Е. ВОПРОСЫ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В ПРАВОВОЙ ДОКТРИНЕ: ГЕНЕЗИС И СОВРЕМЕННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследовано становление понятия гендерного равенства в правовой доктрине, проанализированы подходы и концепции определения указанного понятия, разработанные зарубежными и украинскими учеными, предложена авторская дефиниция понятия.

Ключевые слова: гендер, пол, подход, концепция, принцип равенства, гендерное равенство.

Leskina I.E. QUESTIONS OF GENDER EQUALITY IN LEGAL DOCTRINE: GENESIS AND MODERN RESEARCH PRIORITIES / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article examines the formation of the concept of gender equality in the legal doctrine, analyzes approaches and concepts of mentioned concept definition, developed by foreign and Ukrainian scientists. Thus, the author based on the analysis of philosophical views in interpersonal relations from antiquity and till XVIII century, found that the principle of hierarchical dependence of women from men remained as a fundamental principle that determines the order of society. Beginning with the middle of the XVIII century, the process of awareness of gender issues and the formation of concepts of gender extremely intensified in the second half of the XX century, resulting in moving of discussions on relations between men and women to the scientific plane, creating of special academic courses, the emergence of numerous gender theories. The paper presents the main theories of gender, namely the theory of social construction of gender, theory of interaction, gender based as a category of stratification, gender as a cultural symbol, gender as a system of power relations, gender as a social institution, the theory of the separation of gender and pseudo gender approach, i.e. gender identification with sex. The author analyzed the approaches to the definition of "gender", produced by social sciences, in particular sociology, political science, psychology. The article suggests its own conceptions. Thus, synthesized several gender theories can determine gender – as a socio-cultural structure that includes a set of socio-psychological characteristics of articles, as well as ways of interaction between sexes. Thus, in the broadest sense the concept of gender includes five sexes: male, female, heterosexual, homosexual and transsexual. However, in the narrow sense it is only male and female interaction. It should also be noted that the legal sciences generally use the concept in its narrow sense. The author found that the semantic content of the terms "gender" and "gender equality" used in the law, depends on the legal system belonging to a particular legal family in the world. The author noted that the number of common fundamental research on gender issues in the Ukrainian scientific space is insufficient. Priorities dissertation research today are straightforward and usually cover institutional issues in the field of gender (problems of international protection of women, crime among women, gender-based violence, services available to women workers ATS, etc.). The article presents an overview of the concepts of equality and the views of scholars on

the definition of "gender equality". The author has also provided his own definition of the concept study. Thus, according to the author, gender equality is enshrined at the regulatory level and embodied in implementing the rule of law principle of equality of women and men, including equal rights, freedoms, duties and responsibilities, and their equality before the court. Also, the signs of given concept are presented and disclosed. As a priority research the development of the category "gender equality" was proposed in the context of modern integration processes and reform of legislation in accordance with international human rights standards, which have a new content in XXI century.

Key words: gender, sex, approach, concept, equality principle, gender equality.

Україна, проголосивши свою незалежність, взяла курс на інтеграцію у світове співтовариство, обов'язковою умовою чого є сприйняття та впровадження прогресивних стандартів у галузі прав людини, зокрема утвердження гендерної рівності. І хоча Українською державою зроблено певні кроки на шляху до встановлення паритетних відносин між особами обох статей – ратифіковано міжнародні документи щодо захисту жінок, прийнято закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», впроваджено антидискримінаційні положення у галузевих законах, розроблено низку підзаконних нормативних актів, – проте, реальний стан вирішення гендерного питання навряд можна визнати задовільним. Так, заробіток жінок становить 73,7% від середньостатистичного доходу чоловіків; жінка працює на 4-6 годин більше, ніж чоловік, праця в домашньому господарстві не вважається продуктивною, не оплачується та не враховується в пенсійних схемах. Загалом, жінки задіяні в соціально важливих, але низько оплачуваних державних секторах (освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги). Лише 5-10% економічних ресурсів перебувають під контролем жінок. 89% неповних сімей в Україні – це сім'ї, де дітей виховує одна мати. 35-50% жінок, що потрапляють до лікарень з тілесними ушкодженнями, є жертвами домашнього насильства. Наведені вище цифри яскраво демонструють наявність гендерної асиметрії в українському суспільстві, яка виявляється майже в усіх сферах його життєдіяльності. Отже, гендерні питання потребують подальшого комплексного вирішення.

Безумовно, розробка та прийняття нормативно-правових актів з цього питання, а також вироблення концепції практичного забезпечення рівних прав та можливостей чоловіка й жінки є неможливими без фундаментальних наукових досліджень, у тому числі і правових.

Гендерній проблематиці приділяється увага як зарубіжними вченими, так і українськими науковцями. Так, серед провідних зарубіжних теоритиків гендера необхідно назвати такі імена: Дж. Батлер, К. Бартлет, К. Маккінон, Н. Тауб, Р. Кук, Р. Брайдотті, Т. де Лауретіс, Л. Ірігаре, Дж. Мітчел, Г. Рубін, Дж. Скот, М. Кімел. Відомими російськими вченими-гендеристами є С. Хрисанова, А. Лушніков, О. Лукашова, Г. Дмитрієва, С. Авазова. Гендерну проблематику досліджували й українські науковці, а саме О. Кісь, Л. Гентош, Н. Оніщенко, Я. Шемшученко, Т. Мельник, В. Близнюк, І. Жеребкіна, Н. Грицяк, О. Дашковська, О. Руднева, Ю. Галустьян, Л. Кобелянська та інші. Разом із тим, саме правовий аспект гендерної проблеми у вітчизняній науці залишається недостатньо розробленим. Цей факт й обумовлює необхідність проведення подальшого вивчення в межах юридичних наук широкого кола гендерних питань. Зокрема, у даній статті пропонується проаналізувати процес формування поняття «гендерна рівність», а також сучасний стан правових досліджень у цій сфері та визначити пріоритети наукових пошуків.

Принцип рівності є одним з основоположних принципів права, який пронизує всю його систему. Вказаний принцип багатогранний та, зокрема, включає поняття гендерної рівності. Категорія гендерної рівності може бути визнана загальнонауковою та вживається у дослідженнях з соціології, культурології, лінгвістики, психології, політології, філософії, юриспруденції. Не дивлячись на те, що поняття гендерної рівності на сьогодні широко використовується в різних сферах наукового знання, як в Україні, так і за її межами, єдиного визначення, та навіть єдиного підходу до визначення вказаного поняття науковою думкою дотепер не вироблено.

Це пояснюється багатовіковою історією становлення принципу рівності взагалі та рівності між чоловіком й жінкою зокрема, а також надто суперечливим ставленням до так званого гендерного питання.

На думку О. Рудневої, якщо класифікувати наявні в історії філософії і культури ідеї, що стосуються осмислення соціальних аспектів статі, то можна виокремити наступні їх групи: а) мислителі, які виходили з первинності чоловічої статі, ототожнювали чоловіка з людиною, а

жінку розглядали як тілесний додаток до нього (Аристотель, Августин Блаженний, З. Фрейд); б) мислителі, які виходили з егалітарного принципу, визнавали наявність відмінностей, однак, не вважали їх перешкодою на шляху ствердження рівності статей (Платон); в) мислителі, що вважали поділ на статі недоліком людського роду і вбачали подолання статевих метафізичних відмінностей у майбутньому як ознаку вдосконалення людини. Саме другу і третю групу теорій можна розглядати як теоретичні джерела сучасної гендерної теорії, оскільки саме в них жінка розглядалась як рівна з чоловіком істота, не дивлячись на існуючі відмінності, які повинні враховуватися в ставленні до статей, але не можуть бути причиною гіршого становища однієї із статей [1, 11].

Проаналізувавши основні філософські погляди у сфері міжстатевих відносин, що панували протягом багатьох сторіч, починаючи з античності й аж до XVIII ст., можна констатувати, що, на жаль, основоположним принципом, який визначав порядок суспільного устрою, залишався принцип ієрархічної залежності жінки від чоловіка. Почавшись із середини XVIII ст., процес усвідомлення гендерного питання та формування концепцій гендера, надзвичайно активізувався в другій половині XX ст., результатом чого стало переміщення дискусій на тему взаємовідносин жінок та чоловіків у наукову площину, створення спеціальних академічних курсів, поява численних гендерних теорій.

Систематизувавши наявні погляди у сфері гендерних відносин, слід відмітити, що на сьогодні існують кілька теорій гендера, за назвами яких можна судити про той чи інший підхід до визначення цього терміну: теорія соціального конструювання гендера, теорія взаємодії, гендер як стратифікаційна категорія, гендер як культурний символ, гендер як система владних відносин, гендер як соціальний інститут, теорія відокремлення гендера, а також псевдогендерний підхід, тобто ототожнення гендера зі статтю.

Терміну гендер приписують як грецьке, так і англійське походження. З грецької «gender» може бути перекладено як адекватне українському «рід», «досвід роду». В англійській мові «gender» позначав переважно граматичну конструкцію роду. У новому, не граматичному сенсі, це поняття використав психолог Роберт Столер у 1968 році. Він зробив це для того, щоб розрізнити «маскулінність» (мужність) та «фемінність» (жіночість) як соціокультурні характеристики чоловічого й жіночого. «Чоловіче» та «жіноче» при цьому залишалися біологічною базою природного розрізнення чоловіків і жінок [2, 96]. Як зазначає О. Руднева, термін «гендер» було введено до соціальних наук Енн Оклей у 70-ті роки XX ст. [1, 44].

У зв'язку з тим, що теоретична конструкція «гендера» використовується багатьма суспільними науками, вбачається необхідним звернутись до розуміння ними значення цього поняття. У словнику, виданому Інститутом української мови НАН України, пропонується під терміном «гендерний» розуміти такий, що пов'язаний із соціально-психологічними стереотипами та стосунками між чоловіками та жінками [3, 53]. «Новий словник іншомовних слів» за редакцією Л. Шевченка визначає «гендерний» як пов'язаний із відмінностями людей за статтю [4, 139]. «Словник із соціальної політики» надає два визначення терміна «гендер», першим з яких є соціальне розуміння статевих відмінностей, соціальне та соціально-психологічне очікування представників різних статей одне від одного; другим – соціальна стать людини на відміну від біологічної статі, соціально-рольовий статус, який визначає соціальні можливості кожної статі в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, сімейній та репродуктивній поведінці і є одним із базових вимірів соціальної структури суспільства [5, 35]. Російська «Енциклопедія з соціології» у визначенні «гендера» синтезує кілька гендерних концепцій, зокрема розуміє під гендером: соціальну організацію статевих відмінностей; культурологічну характеристику поведінки, що відповідає статі в даному суспільстві в даний час; соціальну конструкцію системи соціостатеворольових відносин [6, 209]. Автори «Соціологічного словника термінів і понять» взагалі обрали псевдогендерну позицію з якої визначають гендер як відмінність між чоловіками та жінками за анатомічною статтю. Така трактовка поняття гендера, на нашу думку, є вихолощеною [7, 54]. У «Політологічному словнику» гендером позначається соціальна стать, під якою розуміють соціокультурний конструкт, що первісно приписує індивіду соціальну роль, стиль поведінки, залежно від його статі [8, 132-133]. Наведена дефініція виходить із культурної теорії гендера. Автори «Психологічної енциклопедії» Р. Корсіні та А. Авербах підкреслюють феміністські походження терміна «гендер» та мету його введення – розведення

понять статі та так би мовити «соціальної статі», формування якої залежить від культурного середовища [9, 113].

На нашу думку, можливим є об'єднання кількох гендерних підходів та визначення гендера як соціально-культурної конструкції, що включає набір соціально-психологічних характеристик статей, а також способи взаємодії між статями. При цьому, у широкому розумінні до поняття гендера необхідно включати п'ять статей: жіночу, чоловічу, гетеросексуальну, гомосексуальну й транссексуальну. Проте, у вузькому – може йтися лише про взаємодію жіночої та чоловічої статі. Необхідно також зауважити, що юридичні науки використовують поняття зазвичай у вузькому його розумінні.

Визначивши поняття «гендер» у найширшому, міждисциплінарному сенсі, варто перейти до його розуміння юридичною наукою.

Так, слід зазначити, що смислове наповнення термінів «гендер» та «гендерна рівність», використовуваних у праві, залежить від належності правової системи країни до тієї чи іншої правової сім'ї світу. Так, у термінології романо-германської правової системи гендерна рівність переважно розглядається в площині формального закріплення рівних юридичних прав, перш за все в соціально-трудої сфері, а також системи норм та дій, спрямованих на попередження насильства щодо жінок. Загалом, для країн континентальної правової сім'ї характерними є наявність системи законодавчих норм, спрямованих на забезпечення гендерної рівності, як правило, на чолі із єдиним цільовим законодавчим актом (Японія, Франція, Німеччина, Хорватія, Румунія, Україна). При цьому діапазон моделей впливу на гендерні відносини варіюється від гендерно-нейтральної із формальним забезпеченням рівності до патерналістської, що для неї характерним є набір так званих позитивних дій. Для країн англосаксонської правової системи притаманною є ліберальна модель із мінімальним втручанням держави в міжстатеві відносини (Великобританія, США). При цьому акцент зміщується з встановлення формальної рівності прав та забезпеченням її на практиці до надання рівних можливостей. У релігійних правових системах сильним залишається вплив патріархальних поглядів, а гендерна недискримінація розуміється як повага до жінки, що знаходиться на своєму місці в гендерній ієрархії та має чітко окреслене коло суто «фемінних» прав. Однак прогресивні віяння західної демократії також знаходять своє відображення в гендерних позиціях релігійних систем. Так, наприклад, ісламська позиція щодо прав жінок має декілька підходів: консервативний, радикальний та модерністський. Представники консервативного підходу розглядають проблеми жінок, ґрунтуючись на вченнях Корану та інших ісламських першоджерел. Представники радикального підходу мають спільну ідеологію з консерваторами, але дотримуються більш жорстких поглядів, вважаючи доцільним піддавати гонінням аморальних з їх точки зору жінок. Найбільшою надією для арабських жінок у боротьбі за свої права є модерністи або ісламські феміністи. Інтерпретуючи проблеми жінок та гендерної нерівності з точки зору ісламу, ісламські феміністи керуються ідеєю нового трактування Корану та хадисів, визнаючи принцип рівності між чоловіком та жінкою [10]. Отже, можна констатувати наявність відмінностей у трактуванні понять «гендерна рівність» та «гендерна недискримінація» в різних правових системах світу, які обумовлені історичним досвідом, релігією, формою державного устрою, рівнем правосвідомості тощо. Проте сутність гендерної проблеми залишається незмінною та полягає в необхідності створення таких умов для розвитку та життєдіяльності осіб обох статей, які в конкретному суспільстві сприймаються як недискримінаційні як більшістю, так і меншістю.

Як вже зазначалось, категорія гендера використовується в дослідженнях багатьох наук, а вирішення гендерних питань є пріоритетними напрямками цих досліджень. Не є виключенням і юридична наука, що останніми роками активно розробляє новий напрямок наукової дискусії, а також юридична практика, яка йде шляхом розширення гендерного законодавства та правозастосування у сфері забезпечення рівності жінки й чоловіка. Можна констатувати й оформлення нового міжгалузевого інституту гендерного права – групи юридичних норм, які регулюють суспільні відносини у сфері статевої взаємодії. Однак, на жаль, розвиток системи українського гендерного законодавства, у широкому її розумінні, відбувається занадто повільно та не забезпечує адекватне регулювання суспільних, зокрема правових, гендерних відносин. З цієї причини відносини між жінкою і чоловіком в Україні великою мірою регулюються нормами інфраправа – не закріплених офіційно нормативних настанов, що

збігаються з юридичними приписами або конкурують з ними. Воно охоплює думки, оцінки, вірування, образні уявлення, звички, стереотипи поведінки, звичаї тощо, сукупність яких латентно впливає на мотивацію поведінки в регульованих правових сферах [2, 283]. Тому вкрай важливим є проведення гендерного аналізу законодавства й активізація гендерної нормотворчості у тих сферах, де існують прогалини правового регулювання.

Необхідно наголосити на тому, що процес створення гендерно-збалансованої системи правових актів потребує наявності ґрунтовних наукових досліджень та вироблення єдиної правової конструкції «гендерної рівності». Слід констатувати недостатню кількість на українському науковому просторі фундаментальних загальноправових досліджень із зазначеної тематики. Пріоритетні напрями дисертаційних пошуків на сьогодні залишаються вузько спрямованими та, як правило, висвітлюють інституційні питання в сфері гендера (проблеми міжнародного захисту жінок, злочинність серед жіноцтва, гендерне насильство, проходження служби жінками-працівниками ОВС тощо).

Спробуємо проаналізувати вироблені науковцями концепції «гендерної рівності» та запропонувати власне визначення цього поняття. Концепція правової рівності чоловіків і жінок у теорії й практиці правовідносин – це сукупність поглядів і рекомендацій щодо того, яку соціальну й правову політику слід проводити в певному суспільстві для реального забезпечення рівноправності статей в усіх сферах суспільного життя [2, 286].

Вченими-теоретиками держави і права категорія рівності розглядається як сутнісна ознака прав людини, принцип права, соціальна ознака права, а також як ознака громадянського суспільства. Так, П. Рабінович, визначаючи права людини як певні можливості людини, котрі необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів, акцентує увагу на тому, що ці можливості за їх основними, "стартовими" показниками, за їх початковими "дозами" мають бути рівними, однаковими в усіх людей. Лише тоді вони будуть правовими (від слів "правильний", "справедливий", "праведний" тощо) [11, 7]. П. Рабінович, автори підручника *Загальна теорія держави і права* (М. Цвік, В. Ткаченко, О. Петришин) називають рівність серед загальнолюдських (основоположних або цивілізаційних) принципів права, які втілюють найкращі надбання правової історії людства. О. Скакун, розкриваючи поняття громадянського суспільства через його ознаки, наголошує на тому, що в такому суспільстві громадяни діють як вільні та рівні [12, 78]. Визначення права вченими надається також через поняття рівності, тобто право представляється як міра свободи та рівності, заснована на уявленнях про справедливість (О. Скакун, М. Цвік та ін.).

На нашу думку, у визначенні правової конструкції «гендерна рівність» доцільним буде використання поняття рівності саме як основоположного принципу, який виявляється в рівності правового становища перед законом, наявності рівних прав та обов'язків, рівному захисті перед судом [13, 196].

Показовим у сучасному стані дослідження правовими науками гендерної проблематики є той факт, що визначення понять «гендер», «гендерний», «гендерна рівність» відсутні майже в усіх юридичних словниках. Це свідчить про ставлення наукової спільноти до зазначених термінів як до суто соціологічних й іноді призводить до використання їх у неточному значенні, наприклад, до отождолення понять «гендерний» та «жіночий» або «гендерний» і «статевий». У «Великому енциклопедичному юридичному словнику», виданому за редакцією Ю. Шемшученка, гендерна рівність визначена як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [14, 126]. Гендерна рівність, таким чином, включає два компоненти: рівність прав, тобто відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі, та рівність можливостей як рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків. Виділяють також третю складову – рівність результатів, під якою розуміють ліквідацію негативних наслідків попередньої дискримінації та забезпечення рівних стартових можливостей для жінок і чоловіків. Крім того, гендерна рівність передбачає право на відмінності, тобто на врахування особливих потреб кожної статі у правовому регулюванні, а також виключає будь-яку дискримінацію за ознакою статі, як позитивного, так і негативного характеру. Отже, автори словника розглядають гендерну рівність у контексті загального принципу рівності, конструюючи її за допомогою двох основних критеріїв, які можна умовно назвати рівністю «де-юре» та «де-факто». Аналогічну

структуру визначення поняття представлено у збірці праць сучасних західних дослідників, присвячених різним аспектам гендерної проблеми, виданої під назвою «Гендер і державна політика». Визначення гендерної рівності тут дається в розумінні рівності перед законом, рівності можливостей (включно з рівністю у винагороді за виконану працю та в доступі до людського капіталу, інших продуктивних ресурсів, які створюють економічні можливості) та рівності у волевиявленні (здатності впливати на процес людського розвитку і робити внесок у нього) [15]. Наведене визначення також вбачається слушним, за виключенням третьої його складової, щодо доцільності окремого виділення якої можна посперечатись. У праці «Основи теорії гендера» автори під рівністю жіночої й чоловічої статей розуміють рівність їх соціального статусу та згальну участь у всіх сферах суспільного, державного і приватного життя на основі самоусвідомлення особистісних потреб та інтересів, додання елемента ієрархічності, за якою історично чоловіки розглядалися як істоти вищі, а їхня діяльність та її результати – як суспільно значущіші, ніж діяльність та результати жінок [2, 291]. Така трактовка гендерної рівності є ширшою, ніж попередні, та надана, скоріш, з соціологічної позиції. Зазначене поняття також сконструйовано авторами за допомогою кількох складових статусу: 1) рівності у правах та свободах (наділення однаковими правами та свободами осіб жіночої і чоловічої статей у всіх сферах життя та забезпечення де-юре рівних умов їх здійснення); 2) рівності в обов'язках (система засобів і рівних фактичних умов розподілу й використання політичних, економічних, соціальних та культурних ресурсів і цінностей, що унеможливають дискримінацію та будь-які соціальні обмеження щодо статей, їх життєдіяльності та самовираження); 3) рівності у відповідальності; 4) рівності в можливостях і шансах [2, 292]. Привабливим у такому визначенні є загальнотеоретичний підхід, згідно з яким рівний статус передбачає як рівні права, так і рівні обов'язки й відповідальність суб'єктів. О. Руднева у своєму дисертаційному дослідженні «Гендерна рівність у праві України» пропонує вивчення правової конструкції гендерної рівності через чотири параметри: 1) права людини як універсальний стандарт політичних, громадянських, економічних, соціальних і культурних прав і свобод для чоловіків і жінок; 2) права людини як права жінки. Це особлива група прав людини, визнання яких пов'язано з порушенням рівності, її ідеології та практики реалізації в повсякденному житті; 3) права, свободи, обов'язки, відповідальність як основні елементи правового становища особи в суспільстві; 4) рівні можливості – основний елемент гендерної рівності. Він відбиває адекватність, ступінь реалізації і ступінь гарантованості стандарту рівності, який міститься в Конституції України і в національному законодавстві [1, 58]. У дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук «Правові засоби викорінення гендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз» Н. Аніщук слушно зазначає, що базовою передумовою і висхідною посилкою аналізу проблеми викорінення гендерного насильства є «формула рівності», яка включає в себе не лише рівні права, але й можливості, тобто наявність механізмів, які забезпечують реальне відтворення гендерної рівності в усіх сферах соціального життя, у тому числі й нормативних, інформаційних та освітніх системах [16, 12]. Цінною у вказаному підході є конкретизація поняття рівних можливостей та вказівка на інформаційні й освітні аспекти проблеми. Наведеної позиції у визначенні рівності дотримується й К. Левченко, яка констатує, що сучасне розуміння рівності переростає законодавче закріплення рівності прав і вимагає їх гарантування для досягнення рівності можливостей жінок та чоловіків. Рівність прав не є самоціллю, вона існуватиме для вільної реалізації кожної людської особистості незалежно від статі, що саме і знайшло втілення в розширеному тлумаченні категорії “рівність” та у правовому принципі «рівних можливостей». Так, коли мова йде про рівність статей як ідеал суспільно-політичного розвитку, під цим поняттям можуть розумітися: а) формальна рівність (рівність юридична, закріплена законодавчо); б) рівність можливостей (надання певної законодавчо закріпленої переваги певній соціально-демографічній групі для створення однакових умов на старті з іншими групами); в) рівність результату (цілеспрямоване забезпечення ліквідації перешкод для конкуруючих сторін, які можуть бути викликані попередньою дискримінацією) [17, 12]. Л. Леонт'єва, досліджуючи права жінок та юридичні гарантії їх захисту в Україні використовує чотири параметри правової конструкції гендерної рівності, запропоновані О. Рудневою. Крім того, Л. Леонт'євою вперше введено дефініцію прав жінок. Це – правові можливості, проголошені в Конституції держави та міжнародно-правових документах з прав жінок, які необхідні для їх існування і розвитку і дозволяють обирати той чи інший вид поведінки, а також користуватися рівними з чоловіками можливостями у громадсько-політичній і культурній

діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї, спеціальними заходами щодо охорони їх праці і здоров'я, встановлення пенсійних пільг, створення умов для поєднання праці з материнством, правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства [18, 13]. К. Чижмарь, аналізуючи міжнародні стандарти гендерної рівності доходять висновку, що принцип рівноправ'я чоловіків та жінок може бути сформульований як рівне право на участь в управлінні державою, рівне право на працю, на освіту, рівність у цивільному та сімейному праві і визнання спеціальних прав працюючої жінки, пов'язаних з фізіологічними особливостями її організму і з її роллю матері і жінки у сім'ї та суспільстві. Вказаний принцип включає в себе також рівність між самими жінками, незалежно від раси, кольору шкіри, національності, майнового стану, мови та релігії [19, 8]. Наведена діфініція по суті є простим переліком закріплених у міжнародно-правових документах формальних прав, які часто є декларативними. Проте, слід відмітити, що на сьогодні Європейське товариство, зокрема, закликає до переходу від принципу однакового ставлення до концепції позитивної дії. Цікавою виявляється позиція І. Полховської, яка розглядає гендерне питання через призму конституційного принципу рівності. Проаналізувавши дискусію питання щодо співвідношення понять «рівність» та «рівноправність» І. Полховська дійшла висновку, що вони не тотожні, але тісно взаємопов'язані категорії. Рівність – надзвичайно складне й багатоаспектне явище, яке можна розглядати у правовому, економічному, політичному, філософському та інших аспектах. Рівність є ширшим поняттям за рівноправність й включає останню. Конституційний принцип рівності особи можна визначити як гарантування кожному члену суспільства, незважаючи на будь-які його індивідуальні ознаки (за винятком обставин, передбачених Конституцією й законодавством), однакових можливостей для реалізації конституційних прав і свобод, покладення на осіб, які знаходяться в однаковому правовому становищі, рівних обов'язків, а також забезпечення рівності всіх перед законом і судом [20, 8-9]. Принцип гендерної рівності розкривається І. Полховською через категорію прав людини і розглядається як загальний, універсальний стандарт однакових прав і свобод індивідів обох статей. Дослідниця стверджує, що надання однакових можливостей жінці й чоловіку пов'язано не тільки з правовими нормами, а й з іншими регуляторами суспільних відносин, як-то: звичаї, традиції суспільства, релігійні погляди, стереотипні уявлення, норми культури тощо. Визнання прав жінок – це лише перший, але обов'язковий крок при досягненні рівноправності статей. У суспільстві повинна панувати відповідна соціальна атмосфера. Тому держава має втілювати в життя ідеологію, спрямовану на формування в сім'ї й суспільства традицій поваги до жінок. Одним з напрямків державної політики України по забезпеченню їх рівних прав і можливостей є виховання і пропаганда серед населення ідеї гендерної рівності. Доцільно запровадження гендерної освіти не лише в середній і вищій школі, а й серед іншого населення, зокрема, проведення відповідних семінарів серед державних службовців, на підприємствах, в установах, організаціях тощо. Законодавча політика держави повинна базуватися на врахуванні принципу гендерної рівності, а також контролювати його втілення на практиці. Зазначене є і предметом піклування структур громадянського суспільства [20, 12-13]. Т. Головка в дисертації «Гендерні аспекти покарання» застосовує поняття «принцип гендерної адекватності», згідно з яким біологічні особливості чоловіка і жінки не повинні нівелюватися в праві шляхом створення привілеїв чоловікам чи жінкам, а мають враховуватись шляхом забезпечення адекватного ставлення суспільства до природних особливостей чоловіка і жінки [21, 6]. Окрім того, автор зазначає, що, впроваджуючи нові механізми та підходи забезпечення конституційного принципу рівноправності жінок та чоловіків, створення і функціонування лише правових механізмів є недостатнім. Крім проголошення рівноправності, необхідно створити реальні умови для його реалізації. Т. Головка дійшла висновку, що основні проблемні сфери правового забезпечення рівності чоловіків і жінок сьогодні потребують відповідних адекватних дій, зокрема, розвитку національного інституційного механізму забезпечення гендерної рівності жінок і чоловіків; запровадження спеціальних освітніх програм стосовно гендерної культури для суддів та працівників правоохоронних органів [21, 11].

Узагальнюючи викладене, можна виділити дві обов'язкові складові гендерної рівності, названі більшістю науковців: рівний правовий статус жінок й чоловіків (формально визначені, законодавчо закріплені та забезпечені авторитетом держави рівні права, свободи, обов'язки й відповідальність) та рівні можливості (наявні дієві механізми реалізації задекларованих прав). Проте, не дивлячись на наявність у правовій літературі низки позицій з приводу визначення

гендерної рівності, а також спільних для усіх підходів ознак, розробка даного поняття на сьогодні ще триває. Крапкою у такій дискусії могло б стати нормативне визначення, надане у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Законодавець трактує гендерну рівність як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь в усіх сферах життєдіяльності суспільства [22]. Однак, з нашого погляду, представляється незайвим доповнити законодавчу дефініцію. Як відомо, визначенням (дефініцією) поняття є встановлення змісту незнайомого терміна за допомогою термінів чи слів знайомих й вже осмислених.

Отже, гендерною рівністю можна вважати закріпленій на нормативному рівні та втілений у реалізації норм права принцип рівності жінки та чоловіка, що включає рівність прав, свобод, обов'язків та відповідальності, а також рівність їх перед судом.

Таким чином, до основних ознак гендерної рівності належать: а) нормативне закріплення принципу, що включає наявність розгалуженої системи нормативно-правових актів у сфері забезпечення рівності прав жінки та чоловіка, до якої, зокрема, належить Вищий закон держави, імплементовані норми міжнародного права, законодавчі та підзаконні акти, щое узгодженими між собою і комплексно регулюють вказані суспільні відносини; б) фактичне втілення принципу рівності в суспільних відносинах через правомірну поведінку соціальних суб'єктів. Такий процес реалізації, з одного боку, полягає у використанні жінками та чоловіками юридично визнаних за ними можливостей, виконанні ними зобов'язуючих правових приписів й дотриманні забороняючих правових норм, а з іншого – у спеціальній правозастосовчій діяльності уповноважених органів державної влади та їх посадових осіб; в) рівність прав та свобод має означати визначення для жінки та чоловіка рівних правових можливостей, з одночасним урахуванням відмінностей та особливих потреб кожної статі; г) рівність обов'язків посягається тим, що можливість реалізації права особи виникає лише тоді, коли йому кореспондує обов'язок усіх інших осіб не порушувати цього права (універсальна модель «право-обов'язок»); д) рівна відповідальність передбачає можливість нести відповідальність однакового виду та міри за аналогічні проступки. Проте, вказана ознака, аж ніяк не суперечить принципу індивідуалізації відповідальності в межах, визначених нормами права; е) рівність перед судом є найважливішою гарантією належної реалізації та відновлення порушених прав.

Підбиваючи підсумок, слід відмітити наступне. Проблема гендерної рівності бере свої витoki ще з античних часів, питання взаємовідносин статей поступово стають одним із предметів дослідження як філософської науки, так й інших суспільних наук. Протягом тривалого часу домінуючими є патріархальні ідеї підпорядкування жінки чоловікові. Виокремлення гендерної проблематики у самостійну тему наукових пошуків та оформлення в предмет академічної науки відбувається лише у ХХ столітті. Поняття «гендер» та «гендерна рівність» присутні у категоріальному апараті таких наук, як історія, соціологія, етнографія, антропологія, культурологія, філософія, юриспруденція. Єдиного визначення цих понять, зокрема юридичними науками, дотепер не вироблено. На українському науковому просторі кількість фундаментальних загальноправових досліджень із зазначеної тематики є досить обмеженою. Пріоритетні напрями дисертаційних пошуків на сьогодні залишаються вузько спрямованими. Таким чином, вбачається слушним запропонувати як напрям дослідження розробку категорії «гендерна рівність» у контексті сучасних інтеграційних процесів та реформування законодавства відповідно до стандартів прав людини, що у ХХІ столітті отримують нове наповнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руднева О.М. Гендерна рівність у праві України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Руднева Олександра Миколаївна. – Х., 2002. – 178 с.
2. Основи теорії гендеру: навч. посіб. / В.П. Агєєва, В.В. Близнюк, І.О. Головащенко та ін. – К.: К.І.С., 2004. – 536 с.
3. Нові слова та значення: словник / [уклали: Л.В. Туровська, Л.М. Василькова]. – К.: Довіра, 2009. – 271 с.

4. Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 сл. і словосполучень / [Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.І. Дем'янюк]; за ред. Л.І. Шевченко – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с.
5. Семигіна Т.В. Словник із соціальної політики / Т.В. Семигіна. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 253 с.
6. Социология: Энциклопедия / сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин та ін. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
7. Соціологія: словник термінів і понять / [упорядн. Біленький Є.А., Дебой В.М., Козловець М.А. та ін.] / за заг. ред. Біленького Є.А., Козловця М.А. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
8. Політологічний словник: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. – К.: МАУП, 2005. – 792 с.
9. Психологическая энциклопедия. 2-е изд. / под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха. – СПб.: Питер, 2006. – 1096 с.
10. Ігошина Ж. Гендерне питання та процеси глобалізації на Арабському Сході / Ж. Ігошина // Науковий вісник «Актуальні проблеми міжнародних відносин» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2010. – № 94. – Ч. 2. – С. 74-83.
11. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5-те, зі змінами: навч. посібник / П.М. Рабінович. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
12. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
13. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова та ін.]; за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2002. – 432 с.
14. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво “Юридична думка”», 2007. – 992 с.
15. Гендер і державна політика / пер. з англ.; упоряд. П. Ренкін. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 394 с.
16. Аніщук Н.В. Правові засоби викоренення гендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Н.В. Аніщук. – Одеса, 2008. – 35 с.
17. Левченко К.Б. Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К.Б. Левченко. – Х., 2003. – 30 с.
18. Леонт'єва Л.В. Права жінок та юридичні гарантії їх захисту в Україні (теоретико-правові аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Л.В. Леонт'єва. – Х., 2005. – 17 с.
19. Чижмарь К.І. Міжнародні стандарти рівноправ'я та захисту прав жінок та практика України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / К.І. Чижмарь. – К., 2008. – 21 с.
20. Полховська І.К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право» / І.К. Полховська. – Х., 2007. – 18 с.
21. Головка Т.М. Гендерні аспекти покарання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Т.М. Головка. – К., 2010. – 16 с.

22. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 №2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.

УДК 342.7 (477)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРО ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНОГО ГРОМАДЯНИНА (ОБГ) БІЖЕНЦЕМ АБО ОСОБОЮ, ЩО ПОТРЕБУЄ ДОДАТКОВОГО ТА ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

Поєдинок Я.А., здобувач

Національна академія внутрішніх справ

У даній науковій статті досліджено особливості процесуальних строків адміністративного провадження про визнання іноземного громадянина (ОБГ) біженцем або особою, що потребує додаткового та тимчасового захисту та розкрито кожен вид строку та порядок його обрання.

Ключові слова: процесуальні строки адміністративного провадження про визнання іноземного громадянина (ОБГ) біженцем, або особою, що потребує додаткового та тимчасового захисту.

Поєдинок Я.А. ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ СРОКОВ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОИЗВОДСТВА О ПРИЗНАНИИ ИНОСТРАННОГО ГРАЖДАНИНА (ОБГ) БЕЖЕНЦЕМ ИЛИ ЛИЦОМ, НУЖДАЕТСЯ В ДОПОЛНИТЕЛЬНОЙ И ВРЕМЕННОЙ ЗАЩИТЕ / Национальная академия внутренних дел, Украина

В данной научной статье исследованы особенности процессуальных сроков административного производства о признании иностранного гражданина (ОБГ) беженцем или лицом, нуждается в дополнительной и временной защите и раскрыт каждый вид срока и порядок его избрания.

Ключевые слова: процессуальные сроки административного производства о признании иностранного гражданина (ОБГ) беженцем или лицом, нуждается в дополнительной и временной защите.

Poedinok Ya.A. FEATURES PROCEDURAL TERMS OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS FOR RECOGNITION OF A FOREIGN CITIZEN (OBH) A REFUGEE OR A PERSON IN NEED OF ADDITIONAL AND TEMPORARY PROTECTION / National academy of internal affairs, Ukraine

In this research article explores the features of procedural terms of administrative proceedings for recognition of a foreign citizen (OBH) a refugee or a person in need of additional and temporary protection and solved every kind of term and the election procedure.

Consider these elements of legal fact. Thus, the term "determined action" is widely used in the regulation of legal action. Technical circumstance is the result of logistical material, which is crucial for any legal proceedings. Events - events, vital facts which are beyond the control subjects. A typical element of the concept of the event is "deadlines" that determine the time at which action should be taken, that their end points. Final terms may complete its passage through the suspension action (implementation) and passing (coincidence).

The author states that the procedural terms of the proceedings for recognition of a foreign citizen (OBH) a refugee or a person in need of additional and temporary protection is provided regulations intervals during which should wake completed proceedings for the recognition (not recognition) of foreign citizen (OBH) a refugee or a person in need of additional and temporary protection.

The classification of terms proceedings for recognition of a foreign citizen (OBH) a refugee or a person in need of additional and temporary protection, namely: a) the terms for certain proceedings b) of examination and settlement of administrative cases, and c) the terms that determine the possibility stakeholders to lodge a complaint or protest against the decision, d) deadlines decisions.

After deciding on the recognition of refugee Structural unit for Refugees VMI Ukraine registers it in the logbook and within three working days of the decision sends the personal file of the applicant to the migration service, which reviewed the application.

Upon receipt of the decision VMI Ukraine on recognition as refugee or person who needs complementary protection, the authorized official of the migration service within seven working days of receipt of the decision on recognition as refugee or person who needs complementary protection, gives every person who has attained the age of sixteen, refugee certificate or identity card for additional security.